

Çin Xatirələri

Aynur Qəzənferqızı

*Xəzər Universiteti dillər və ədəbiyyatlar
departamentinin müəllimi,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru*

2019-cu ilin iyul ayında Türkiyənin Mədəniyyət və Turizm Nazirliyindən aldığımız dəstək ilə “Uluslararası Dədə Qorqud İzində/Sözündə” (“Uluslararası Dede Korkut İzində/Sözündə”) layihəsinin bir hissəsi olan Türküstan gəzintisini gerçəkləşdirmək üçün Bayburtdan üzü Gürcüstana doğru yol almışıq. Bir avtobus dolusu türkiyəli və azərbaycanlı müəllim-tələbə heyəti ilə gedirik və şertə əsasən bir ay ərzində Bayburtdan yola çıxıb, Dədə Qorqud dastanında adı keçən hər yeri quru yolu ilə gəzəcəyik. Marşrut Türkiyə-Gürcüstan-Azərbaycan-İran-Türkmənistan-Qazaxıstan-Özbəkistan-Qırğızıstan şəklinə planlaşdırılıb. Elə Gürcüstan sərhədinə təzəcə çatmışdıq ki, emailimə bir məktub gəldi. Məktubun başlığı Çin heroqlifləri ilə yazılıb və kifayət qədər virusa bənzəyirdi. Məktubu spam qutusuna atdım.

Sonra Gürcüstandan keçərək, Gəncə şəhərində layihəmiz çərçivəsində düzenlədiyimiz simpozium zamanı bir zəng gəldi. Olduqca əcaib bir nömrədən. Təəccüb içində zəngə cavab verdim. Xəttin o başından çox pozucq bir ingiliscə danışan qadın özünü təqdim edir: Mən Hebei Foreign Studies Universitetinin tərcüməsidedekanyam. Adım Hu Yin Ci'dir. Sizi universitetimizdə işləməyə dəvət edirik. Əvvəlcə zarafat hesab etdim, sonra nömrənin əcaibliyini xatırlayıb, iş təklifi olduğunu anladım. Dekana bildirdim ki, indi bir aylıq bir səfərin başlanğıc mərhələsindəyəm və bu məsələyə ancaq Bakıya qayıdıandan sonra baxa bilərəm. Dekan çox sevindi və sənədləri toplamaq üçün mənə yardım edəcəyini söylədi. Sonuncu cümləsinin nə qədər dəyərli olduğunu anlamadan telefon söhbətini bitirdim.

Çox maraqlı keçən bir aydan sonra Bakıya qayıtdım. Bir gün Türküstan səfərimdən də yazacağımı hiss edirəm, hələlik mövzumuzda qalaq. Bakıya qayıdarkən ilk işim AMEA Folklor İnstitutunun direktoru akademik Muxtar Kazımoğlunun yanına getmək oldu. Aldığım iş təklifindən danışdım və ezamiyyə istədim. Folklor İnstitutunun tam kadr işçisi idim və oradan ezam olunmalı idim. Muxtar müəllim bildirdi ki, Çinə getsəm, məcburən işdən çıxarılaçağam, çünki akademiya bu cür ezamiyyə vermir. Çox təəssüfləndim və Çin xəyalımın bitməsindən məyus halda otaqdan çıxdım.

Çinə gedib bir müddətlik özünüinkışaf çərçivəsində ən çoxu bir il qalıb, innovativ yenilikləri öyrənib, ölkəmə qayıdıb burada tətbiq etməyi planlamışdım. İndi burada işdən çıxmaq bahasına Çinə getmək heç cazibəli gəlmirdi doğrusu. Ordan çıxanda Xəzər Universitetinin təsisçisi professor Hamlet İsxanlının köməkçisi zəng etdi və müəllimin məni çağırıldığını bildirdi. Birbaşa Xəzər Universitetinə getdim. Həmin zamanlar biz Hamlet müəllim ilə “Dedi-qodu folklor janrıdırımı” başlıqlı məqalə yazırdıq, müəllimin məni çağırması da bununla əlaqədar idi. Söhbət əsnasında doxuzsumub, xəyalımın suya düşməsindən danışdım. Hamlet müəllim ingilis dilini bilən, modern, üzünü dünyaya tutmuş alimlərimizdən olduğu üçün bir müəllimin Çinə gedib, orada universitetdə işləməsinin nə qədər önəmli olduğunu da bilirdi. Odur ki, mənim suya düşmüş xəyallarımın bir cümləsi ilə can verdi: “gəl səni mən burdan göndərim”. Dərhal məmnuniyyətlə və olduqca böyük bir şükran hissi ilə razılaşdım. Folklor institutundan işdən çıxdım, Xəzər Universitetində

tam kadr işe düzəldim və dərhal da Çinə iki illik ezamiyyəmi aldım.

Qalmışdı bir məsələ: indiki həyat yoldaşım ilə danışmaq. O zaman biz bir aylıq səfərdən qayıtdıqdan sonra evlənmək planları qurmuşduq. İndi işlər dəyişmişdi və mən artıq Çinə getməyi planlamışdım. Qarşımdakının yetkin, kompleksiz və işinə saygılı bir Türkiyə bəyafəndisi olduğunu onun mənə verdiyi cavabdan anladım: “gəlim Bakıya, sənədlərini toplayana qədər nişanlanacaq, sonra sən get Çinə çalış, qışda da toyumuzu edək, mən də vizamı alım gedək Çinə”. Necə gözəl həll yolu tapmışdısa, artıq səsimi çıxarmayıb, Allahın qarşıma çıxardığı oğlan üçün təşəkkür edib razılaşdım. Nişanlandıq, aeroportdan mən Çinə getdim, o, Türkiyəyə döndü...

Bakıdan ilk transferim Astanaya oldu. Astana aeroportunu görəndə, Heydər Əliyev adına aeroportun nə qədər gözəl, möhtəşəm olduğunu düşündüm və olduqca qürurlandım. Sonra Astanadan Quan Ju'ya uçdum. Təyyarədən düşərkən mənə iki assistentim qarşılıdı. İngiliscələri normal və yaxşı. Oh, necə sevindim Allah bilir. Normalda bir assistent olmaqdır, ancaq iki assistent bu universitetin özəl tələbidir. Belə ki, assistentlərdən biri sırf fəaliyyətin ilə maraqlanır. Məsələn, dərslərin hazırlanmasında, araşdırmalarında yardımçı olur. İkincisi isə mənimlə dükana, gəzməyə gedir, işlərimi asanlaşdırır. Hər ikisi də maaş alır. Birinci assistent əlaç tələbələr, ikinci assistent zəif oxuyan tələbələrdən seçilir. Bu sistem çox xoşuma gəlmişdi. Universitetin ikinci assistenti təsis etməsinin səbəbi o idi ki, burada yüzə yaxın ölkədən müəllim var idi və hamısı öz dilini öyrədirdi. Universitetdə Çinin “Bir qurşaq, bir yol” şüarı əsasında keçmiş İpək yolu üzərində olan bütün ölkələrin dilləri tədris olunurdu. Bunun üçün həmin ölkələrin mütəxəssislərini dəvət edirdilər. Hər kəs kimi mən də Azərbaycan dilini, Azərbaycan mədəniyyətini və qismən ədəbiyyatımızı öyrədirdim. Mənim dərslərdə öyrəndikləri bir sözün, əslində, özbək dili dərslərində də deyildiyini anlayır və gəlib səbəbini məndən soruşurdular. Mən də gülümsəyib izah edirdim ki, hamımız türük və ona görə də dilimizdə eyni sözlərin olması normaldır.

Aeroportdan assistentlərimin köməyi ilə avtobusa mindik. Günəş düz bucaq altında qovururdu insanları. Küçədə insan seli. İşiqforlar belə olduqca qərribə idi. Yaşıl yanırıdı, ancaq avtobus tərənəmirdi. Gözləyirdi. Nə gözlədiyinə baxanda, çox heyrətətamiz bir mənzərə gördüm. Yaşıl işiq yanarkən əvvəlcə velosiped sürənlər, arxasınca motosikl sürənlər, daha sonra maşınlar keçdi. Assistentim Amily (universitetdəki əcnəbi müəllimlərin çin adlarını tələffüz edə bilmədiklərini nəzərə alaraq, hər tələbəyə bir ingiliscə ad qoymuşdular) dedi ki, insanlar velosiped və motosiklləri gündəlik kirayələyir, işlərinə onunla gedib gəlir. Bu olduqca ucuz

başına gəlir və vaxt itkisinin də qarşısını alır. Yolları velosiped və motosikl sürənlər, piyadalar və avtomobillər üçün səlhiqə ilə ayırmışdılar. İnsanlar tamamilə işıqforlara və yol hərəkəti qaydalarına uyğun davranırdılar.

Aeroportda məni qarşılamağa gələrkən yeni sim kartı da əllərində hazır gətirmişdilər. İçində interneti də hazır idi. Yutubu açmaq istədim əvvəlcə. Açılmadı. Daha sonra vatsapı açmağa çalışdım. Açılmadı. Telefonu uşaqlara uzatdım və kömək istədim. Assistentlər nə yutub, nə də vatsapın nə olduğunu bilmədilər. Artıq getdikcə vəziyyət maraqlı hal alırdı. Onların nə ilə xəbərləşdiyini və hardan video izlədiklərini soruşdum. Açıb öz proqramlarını göstərdilər. Vatsap əvəzinə viçet, youtub əvəzinə isə elə youtub dizaynında, ancaq çinco heroqliflər ilə yazılmış bir app göstərdilər. Orda hər şey Çinə aid idi. Çinin mahnıları, Çinin kinoları. Viçet də tamamilə çinlilərə aid idi. Vatsapdan yüz dəfə artıq funksiyaları var idi. Məsələn, çinlilər üstündə pul daşımırdı. Viçetdən QR kodu oxudub, ödəmə edirdi hər yerdə. Bazardan mağazaya, taksidən avtobuslara qədər hər yerdə. Nağd anlayışı Çində tarixə qarışmışdı. Çox nadir halda insanlar bizim kimi nağd pul ilə ödəmə edirdi. QR kodu oxutmaq üçün isə xüsusi bir bank akkauntunun olması vacib idi. Məhz bu akkauntun olması üçün bürokratik əngəlləri aşı bilərdimse, düz iki aylıq növbədən sonra bank akkauntun ola bilərdi. Mən Çinə gedərkən üzərimdə 500 dollar götürmüşdüm ki, Çin üçün bu olduqca çox pul idi, ancaq düz bir həftə ac qaldım. Bu barədə aşağıda daha geniş yazacağam.

Assistentlərim universitetə çatdığımızı bildirdilər. Mənim alışdığım universitet binası əvəzinə bir qəsəbə gördüm. Böyük, geniş, rahat. Tələbələr üçün oyun yeri, istirahət yeri, qalmaq yeri və s. Sonra öyrəndim ki, bu, Çindəki o qədər də böyük olmayan universitetlərdən biridir. Dilim dodağım qurumuşdu, assistentimdən su istədim. Mənə isti su gətirdi, içmədim, soyuq, buz kimi su verməsini istədim. Qızıcıqaz heyretlə mənə baxaraq dedi: "Axı soyuq su adamı qocaldır". Həmin an onun dediyinə əhəmiyyət vermədim. Düşünürdüm ki, ciyərimin yanğısını ancaq buz kimi su sarınlədə bilərdi. Sarın su tapılmadı ki, tapılmadı. Çində olduğum müddətdə də sarın su tapıb içə bilmədim.

Məni müəllimlər yaşayan yataqxanaya apardılar. Hər otaqda hamam-tualet var idi. Bir otaq, otağın ortasında yekə bir çarpayı, yazı masası, paltar şkafları. Şkaflar dəmirdən, lap köhnə Sovet stilində. Pəncərələrdə də Sovet zamanı məktəb pəncərələrindən asılmış pərdələr kimi pərdələr. Ruhum artıq daralmağa başlamışdı. Mən mətbəxin harada olduğunu soruşdum. Tələbələr gülə-gülə dedilər ki, əcnəbi müəllimlərimizin Çin yeməkləri ilə yaxından tanış olmaları üçün yataqxanada mətbəx tikməyiblər. Onlara yeməxhanamızda ucuz və keyfiyyətli Çin yeməkləri təklif edirik.

Özümə yemək bişirməmək ən qorxulu rəya idi. Neyləyə bilərdim, qaydalara alışmalıydım. Qızlara təşəkkür edib, onları yola saldım. Düz bir həftə rəhbərlikdən kimse məni nə qəbula çağırırdı, nə də otağıma gələn oldu. Pul xırdalatmaq üçün müraciət etdim, ancaq bir şey edə bilmədilər. Allahdan Bakıda çantamı yığarkən qardaşım arvadı Günay İlqar qızı təkidlə badımcan kürüsü və on dənəlik lavaş paketini çantama qoymuşdu. Bir həftə boyunca onları yedim. Məsələ burasıdır ki, Çində "exchange" çox əziyyətli işdir. İstədiyini kimi gedib pul dəyişə bilmirsən. Bunun üçün bankda sırf pul dəyişdirə biləcək özəl akkauntun olmalıdır. O yoxdursa, pul dəyişdirə bilməzsən. Günlərdir qızlar çarə axtarırlar, ancaq bir yol tapa bilmirlər. Rəhbərlikdən də kimse gəlmir, getmir və mən də acından halsız vəziyyətdə uzanıram.

Axır ki, məni dekanlığa çağırtdılar. Durdum getdim. Dekan hədsiz quru hərəkətlər ilə məni qarşıladı və ödəmə etməli olduğumu söylədi. Mən də eyni quruluqda və soyuq səs tonu ilə ona bildirdim ki, bir həftədir xaricdən qonaq müəllim gətirib, onunla bir dəfə də olsun maraqlanmamısmız, qəbulunuza çağıranda da pul istəyirsiniz? Əgər daha öncə gətirtiyiniz bu müəllim ilə maraqlansaydıınız bilərdiniz ki, əlindəki pulu dəyişdirə bilmir və ac-susuz otağında oturub. Dekan susdu, mən də sağollaşıb otaqdan çıxdım. İki saat sonra qapım döyüldü və bir zərfin içində pul göndərildi. Bu pulu mənə borc vermişdilər. Dolları dəyişib Çin pulu alanda qaytarmalıydım. Mənim pulumun dəyişdirilməsi isə düz bir aydan sonra baş tutdu. Vəziyyəti artıq siz təsəvvür edin.

Azərbaycandan sağlamlıq kağızı gətirməyimə baxmayaraq, orada yenidən müayinə olunmağım tələb edildi. Assistentim ilə getdim. Poliklinikalarındakı sistem eynən bizim poliklinikalar kimi idi. Heç bir fərq yox idi. Həkimlər ifadəsiz üzləri ilə öz işlərini gördülər və getdilər. Vəziyyət elə idi ki, hətta bəzi həkimlər danışmırdı belə. İçəri girib "Nihao" (çinco "salam" deməkdir) deyirdim, qarşılığında cavab verməyi qoyun qırağa, heç başlarını yazdıqları kağızdan ayırıb, özümə baxmırdılar. Sıxılırdım. Çox sıxılırdım. Özü də hələ ikinci həftəmdə. Xəstəxana illətindən birtəhər qurtulub gəldim universitetə. Dekan xəstəxana kağızlarının dərəcəyə yararlı olduğunu söylədi. Demək, səhərdən dərslərə başlayacaqdım. Sevincək otağıma qayıtdım. Hazırlığımı gördüm və səhər durub universitetə getdim.

Dekan qruplar haqqında məlumat verdi və mənə sinif otağına apardı. Auditoriyaya ilk girdiyimdə gördüyüm o oldu ki, tələbələrin oturuş qaydası fərqlidir. Üzbəüz otururlar və hər birinin qarşısında bir notbuk, planşet var. Sonra öyrəndim ki, tələbələr universitetə qəbul olunanda onlara planşet, notbuk və telefon verirlər. Məzun olduqda isə onları universitetə qaytarırlar. Tələbələr beləliklə rahat bir şəkildə internet üzərindən araşdırma apara bilirlər. Çox maraqlı gəldi bu mənə.

Dekan mənə tələbələrə ingilis dilində təqdim etdi, sonra öz dilində tapşırıqlarını verib getdi. Qaldıq tələbələr ilə baş-baş. Salamlaşdıq və tanış olmaq mərhələsinə keçmədən öncə uşaqlar mənə şəkil çəkdirmək istədiklərini bildirdilər. Razılaşdım. Şəkil çəkdirib, müəllim kürsüsünə qalxdım. "Qalxdım" yazıram, çünki müəllim kürsüsü tələbələrin rahat görünməsi üçün hündürdə idi. İlahi! Bir də nə gördüm?! Masadan buğ çıxır. Təəccüblə nə baş verdiyini soruşdum. Tələbə sabah qəhvəaltısı üçün yumurta qaynatdığını dedi. Bu prosesi dərstdən sonra etməsini istədim. Tələbə məyus bir şəkildə saat 10-da mütləq qəhvəaltısını etməli olduğunu və yumurtanın da bişdikdən sonra ən az bir saat soyulmalı olduğunu bildirdi. Arxasınca isə əgər bunu etməsə, sağlamlığına zərər dəyəcəyini və bunu heç istəmədiyini dedi. Mat qaldım. Nə deyəydim? Susdum qaldım. Birdən fərqiə vardım ki, otağın hər yerində innab var. Hamı innabdan istifadə edir. Tanışlığı filan boş verdim və innabı soruşdum. Uşaqlar təəccüblə üzümə baxdılar və "yeməklərdən yarım saat öncə və yarım saat sonra mütləq innab çayı içilməlidir" dedilər. Artıq tələbələrimin gözündə bir cahil idim. Innab çayını eşitməmişdim, üstəlik, innab mənim üçün ancaq Novruz bayramında süfrə məzəsi idi. Burada isə ən ucuz və bol meyvə idi. "Bəs alma niyə hamının masasının üstündədir"- deyə soruşdum. Güldülər, "müəllim, alma olmasa, insan necə sağlam olar"- dedilər Bəli, mən artıq sağlamlığın sirrini kəşf etmişdim: isti su, innab çayı və alma...

Dərse başlamazdan öncə uşaqlardan Azərbaycan ilə bağlı məlumat istədim. Məşallah, demək olar ki, hər şeyi araşdırıb hazırlıqlı gəlmişdilər. Bir tələbə qalxıb Nohur gölün sahəsini soruşdu. Bilmədim, dərhal google xidmətindən istifadə etməyə qərar verdim və Çində heç bu app-in də işləmədiyini anladım. VPN şərt idi. Mən google xidmətinin burda işləmədiyini anlayıb, tələbələrdən Azərbaycan haqqında bilgini haradan aldığlarını soruşdum. Öz googlları var imiş. Sağ olsun çince bilən azərbaycanlılar orada da ölkəmiz haqqında məlumat yerləşdiriblər. Bu sevindirici xəbərdən sonra tələbələrdən viçetin dilini öyrənməyə başladım. Viçet təxminən teleqram kimi bir app-dir. Çindəkilərin əli-ayağıdır bu app.

İlk dərsmi keçdikdən sonra yavaş-yavaş həyat eşqim qayıtmağa başladı. Ancaq zamanla tələbələrin hamısının dərse marağ göstərmədiyini görürdüm. Qrupda 35-45 arası tələbə olurdu. Bu qədər tələbənin hamısının keyfiyyətli şəkildə dərsi mənimsəməsini gözləməyirdim əlbəttə. Düşündüm ki, imtahanda kəsilib yarı-yarıya azalacaqlar və qalanlara dərş keçmək daha asan olacaq. Ancaq gözlədiyim kimi olmadı. Qış imtahanı sonrası bütün tələbələrin yenidən dərse girdiyini gördüm. Bunun səbəbini soruşdum və məlum oldu ki, o tələbələrin imtahanı necə keçdiyini heç kim bilmir.

Yeməxanalarında hər nə qədər ucuz və keyfiyyətli yemək verildiyini iddia etsələr də, yeməklər qətiyyən keyfiyyətli deyildi. Buna görə də, yeməxanada yemək istəməyirdim. Marketa gedib, alış-veriş etmək qərarına gəldim. Assistentim dərşdəydi, dərşin bitməsini gözləməyə səbrim çatmadı. Marketa tək getdim. İçəri girdim, olduqca böyük, ucu-bucağı görünməyən bir market desəm, yanılmaram. Səbətimi aldım əlimə və başladım marketdə gəzməyə.

Bir saat yarım marketdə gəzsəm də, hər şeyin adı çin heroqlifləri ilə yazıldığından istədiklərimi tapa bilmirdim. Nəhayət, satıcı xanıma yaxınlaşdım və bildiyim bütün dillərdə sūdüm yerini soruşdum. Qadın anlamadı. Bu dəfə çarəsiz qalıb, səbəti əlimdən yerə qoydum, hər iki əlimin işarə barmağını başıma qoyub inək buynuzlarına oxşatdım və inək kimi "mö" elədim, daha sonra içmək şəklində hərəkət etdim. Satıcı nə istədiyimi anlayıb, gülərək getdi. İki dəqiqə sonra əlində bir paket duz ilə qayıtdı. Hirsimdən duzu alıb oradan uzaqlaşdım. Sonra assistentim ilə getdim və müşkülümü həll etdim.

Bundan sonra assistentim telefonuma tərcümə app-i yüklədi. Bu app ilə artıq istədiyim zaman rahatlıqla çinlilərə dərşimi izah edirdim. Ancaq yenə də fərqiə idim ki, çince öyrənmək lazımdır. Rus dilində özünoxu kitabı tapdım və oradan çince öyrənməyə başladım. Təxminən 150 heroqlif öyrənmişdim və bazarda rahatlıqla endirim, alış-veriş edə bilirdim. Restoranlarda menyudan sifariş verərkən, artıq yeməyin tərkibinin nə olduğunu öyrənə bilirdim. Doğrusu, mənim yemək ilə bağlı bir problemim yox idi. Çinə getmədən öncə Fransada Çin mətbəxi ilə tanış olmuşdum. Daha sonra İsveçdə Türkay Arıfquzu sayəsində Çin mətbəxi ilə daha geniş şəkildə tanış olmuşdum və çox bəyənmişdim. Çində də ilbiz və domuz eti xaricində digər yeməkləri yeməkdən çəkinməyirdim. Xüsusilə, İran və türkiyəli müəllim yoldaşlarım sayəsində Çin

mətbəxinin gözəlliklərini kəşf edirdim. Demək olar ki, iki gündən bir restoranlara gedir, olduqca ucuz qiymətə çox ləzzətli yeməklər yeyir, sonra sakit küçələrdə gəzişir, söhbətləşir, yataqxanaya qayıdırırdıq.

Universitetdə tez-tez konsert təşkil edilirdi. Konsertlərə də müəllim və tələbələri zorla yığirdılar. Bu konsertlər bir az yorucu olurdu. Çünki konsertdə çıxışlar olurdu və onlar çinçə idi, tərcüməsi aparılmırdı və mən heç nə anlamırdım. Ən pisi də iclaslar idi. Bütün iclaslara müəllimlər zorla gətirilir, arxa sırada düzülür və iclas iştirakçılarını dinləməyə məcbur edirdilər. İclas Çin dilində idi. Buna görə düşündüm ki, iclasdakı 2 saat boş keçəcək zamanımı kitab oxuyaraq dəyərləndirirəm, ancaq dekan bildirdi ki, olmaz. Növbəti dəfə qulaqlığımı taxıb mahnı dinləmək istədim, yenə dekan dedi ki, olmaz. Yəni, heç olmasa, iclasda gedən söhbətin nə olduğunu anlasam, yəqin ki, bu qədər sıxılmaram - deyə düşündüm. Dekandan rica etdim ki, iclaslarda ingiliscə tərcümə də olsun. Dedi ki, bu mümkün deyil, əlavə işdir və s. Artıq öz başımın çarəsini özüm qılmalı idim.

Zamanımı və fürsətimni gözlədim ki, etirazımı bildirim. İstədiyim fürsət gəlmişdi. Şəhər meri ilə iclas olacaqdı. Hər zamankı kimi yenə bizi arxa sıraya düzüb, özləri dəyirmi masa arxasına keçib, iclas apardılar. İclasda, səhv etmərsə, portuqalca, ispanca, rusca danışılırdı və bu dillərdən çinçəyə çevirirdilər. İngiliscə isə yox idi. Məndə söz verdilər, danışdı, oturdu. Əlimi qaldırdım. Tam fürsət idi. Təəccüblə mənə söz verdilər. Durdum və etiraz etdim ki, biriniz portuqalca, biriniz ispanca, digəriniz başqa dildə danışdınız, çinçəyə çevrildi və bir-birinizi anlayıb əl çaldınız. Mən Azərbaycandan gəlmiş müəlliməm, dilim türkcədir, əlavə olaraq ingiliscə bilirəm, çinçə bilmirəm. Mənə maraqlıdır ki, bu otaqda sizin danışdıqlarınızın mənim anlamığıma ehtiyac yoxdursa, burda nə işim var? Artıq bir saat yarım ki, siz öz aranızda danışsınız və mən heç nə anlamıram. Sükut çökdü. Dekan qıpqırmızı oldu. Məni bu qədər əzməyə çalışan bir dekanın haleti önəmli deyildi. Bu zaman rus xanım döndü mənə və ingiliscə dedi ki, burdakı insanların dilinə sayğısızlıq etməməlisən. Sən anlamırsan deyə niyə etiraz edirsən? Xanıma olduqca sakit bir səs tonu ilə özü də rusca dedim ki, mən azərbaycanlıyam və mənim kiçik ölkəmdə otuzə yaxın xalq və etnik qrup yaşayır. Biz türklər onları hədsiz çox sevir, sayğı göstəririk. Onları Rusiya kimi assimile etməyə çalışmırıq. Qadın qızardı və "bunu iclasdan sonra müzakirə edirik" - dedi. Mən başımla razılıq işarəsi verib, bu dəfə ingiliscə heç bir dilə qarşı olmadığımı, bütün dilləri sevdiyimi, sadəcə olaraq iclası anlamadığımı önəmli olmadığını düşünürsünüzsə məni icaslardan azad etməyinizi, ya da ingiliscə tərcüməçi qoymağınızı rica edirəm - dedim.

İclas tamamilə dayandı və təcili tərcüməçi tapdılar, iclasın davamı ingiliscə oldu. Məlum oldu ki, mer universitetdə yeni açılmış kitabxana və kitabxanaya müxtəlif ölkələrdən gətiriləcək kitablarla maraqlanmış. İclasdan sonra sərgi var idi. Mən özəlliklə rus xanımın həndəverində gəzdim ki, gəlsin müzakirəsini aparsın. Ancaq o üzümə xəfif gülümsəyib, yanımdan keçdi. O gündən sonra bir daha heç bir konsert, heç bir iclas ingiliscə tərcüməsiz olmadı. İngilis dilli müəllimlərə sayğı duyuldu. Ən önəmlisi, mən heç bir iclasa məcbur etmədilər. Mənim üçün maraqlı olana getdim, maraqlı olmayana getmədim.

Bu hadisənin başqa bir bənzərini də ilk maaşı alarkən yaşadım. Təxminən 2019-cu ilin oktyabr ayından rəsmi işləyirəm və o vaxtdan hələ bir dəfə də olsun maaş almamışdım. Bunun çox qürurqırıcı olduğumu düşünmüşəm. İndi Çində bank sistemi çətin olduğundan, maaşımızı əldən almağa idik. Üstəlik, kassir də gecikirdi. Universitetin müəllimləri saat yarım ki, kassiri gözləyir, o isə gəlmək bilmir. Misirli müəllimə əsəbiləşdi və dedi ki, bu mühasib həmişə gecikir. Mən vəziyyəti anladım. Kassir istəyir ki, bütün müəllimlər gəlsin, növbə yaransın, o da qısa bir vaxtda işini görüb getsin. Sakitcə assistentimə dedim ki, mənim maaşımı kassirə verərsiniz, istirahətini bir az uzun eləsin. Getdim otağıma. Axşam tərəfi assistentim maaşımı bir zərfin içində gətirib mənə verdi və kassirin üzrxahlıq etdiyini dedi. Sonra maaş alarkən kassir bir daha gecikmədi.

Bu cür toqquşmalarla yanaşı, çinlilər çox maraqlı insanlar idi. Yolda gedərkən insan özünü məşhur biri kimi hiss edirdi. Hamı dönüb baxır, gəlib şəkil çəkdirmək istəyirdi. Mağazaya girirdim, satıcılar öncə şəkil çəkdirib, sonra nə istədiyimi soruşurdular. Bəzən alıcılar da gəlib şəkil çəkdirib gedirdi. Bu hal o qədər adiləşmişdi ki, mənə əgər bir az diqqət göstərməsələr, boşluğa düşürdüm. "Görəsən nə olub ki, şəkil çəkdirmək istəmirlər" - deyirdim. Günlər beləcə axıb gedirdi.

Bir gün Shijiazhuang'dan (Şicacuanq) Pekinə qatarla getməli oldum. Olduqca həyəcanlıydım. Dünyanın iqtisadi nəhənginə çevrilməkdə olan Çinin necə gözəl qatarı olacağını düşünürdüm. Video-filan çəkməyə hazırlanmışam. Qatara minəndə gördüyüm mənzərə məni heyrləndirdi. Qatar sınıq-salxaq, köhnə-kürüş... içəri dəhşətli qarışıqlıqdır. Necə deyirlər, it yiyəsini tanımır. Çantaların hamısı ortalıqdadır, çünki bir-iki

yer var, onlar da artıq tutulub. Nə isə, güc-bəla yerimi tapdım. Bir qadın oturub yerimdə. Birtəhər qadını durğuzub oturdum.

Oturacaqlar o qədər dar və narahat idi ki, 6-7 saatlıq yolda belimin ağrısından öləcəm - deyə düşündüm. Bu ayağa qaldırdığım qadın oturacağımın başında ayaqüstə durmağa davam etdi. Elə təzəcə qatardan mənzərəni seyr etməyə başlayırdım ki, qadın gözüne döndüyüm başladı danışmağa. Durmaq bilmədən 6 saat danışdı. Təsəvvür edin, birisi başa düşmədiyən bir dildə başının üstündə durub danışır. Qadın yorulub fasilə verəndə, reklamçılar qışqıra-qışqıra danışdılar. Onda qadının atasına rəhmət oxuyurdum.

Əl-qərəz başımı hara qoyum bilmirdim. Birdən qadının həmsöhbəti mənim gözümlü göstərib, narahat ifadə ilə nəsə dedi. Mən də ki, ömrü boyu güzgüdəndən qaçdığım üçün üstümdə güzgü daşımıram və nə baş verdiyini bilmədim. Danışan qadın çantasından olduqca estetik bir güzgü çıxarıb, mənə göstərdi. Gözüm qan çanağına dönmüşdü. Bir-birilə danışib yaqın ki nədən belə olduğumu müzakirə edirdilər. Bəs 6 saatdır 4 səs tonu ilə (çincə 4 tondan ibarətdir) danışib qulağımı cırmalayanda belə olacaq da. Nə isə, bunlar çantalarından termos, stəkan çıxarıb, mənə bir çay verdilər. Mən o çayı içdim, özümə gəldim. Nə qədər soruşdumsa, qadınlar çayın içində nə olduğunu mənə izah edə bilmədilər. Çayımı bitirəndə, gəldim çatdım Pekinə.

Özbək müəllim yoldaşım çincə bilirdi, ancaq başqa kupədə idi. Nə isə, gəldi yanıma, başıma gələnə danışdım, sən demə, mənim vəziyyətim daha yaxşı imiş. O, ümumiyyətlə, yerində otura da bilməyib.

Çinlilərin çayları gerçəkdən məşhurdur, deyəsən. Bir dəfə yataqxanada olduqca dəhşətli bir sancıdan ölürdüm. Dərsə gedə bilməmişdim və yatağımda uzanmışdım. Qapım döyüldü, açmadım. Sən demə, yataqxana işçisi imiş, onda olan ehtiyat açar ilə qapımı açdı və mənim halımı görüb çox üzüldü. Gedib mənə bir çay gətirdi. Əslində, çay dediyim bizim birdəfəlik üçü birində neskofelərimiz kimi paketlanmış toz idi. Qaynar suya töküüb verdi, içdim. 5 dəqiqə sonra sakitləşdim, yaxşılaşdım. Burada qeyd edirəm ki, Çinə gedərkən tez-tez başağrısı çəkən, təzyiqli qalxan, ağrılar yaşayan birisi idim, qayıdanda isə bunların hamısından qurtulmuşdum.

Əgər qürbət duyğusunun nə olduğunu anlamaq istəyirsinizsə, mütləq gedib Çində yaşayın. Yeməyindən tutmuş geyiminə, məişətindən tutmuş havasına, suyuna, torpağına qədər çox fərqli bir ölkədir. Bunu getməzdən öncə də bilirdim, amma bu dərəcədə dərinəndən hiss edəcəyimi düşünməmişdim. Yəne də vətən həsrəti çəkərsə, saz çalaram deyib - sazımı da özümle aparmışdım. Bir gün konsert verdim. Cəmi 4-5 hava ilə. "Baş dübeyti", "Sarıtel", "Azafı dübeytisi", "Sarı gəlin", "Ay ana" və "Sıx ormanda gəzən dilbər" mahnılarını, çox az da "Yanıq Kərəmi" havasını ifa edə bilərəm. Bunu təkrarlamağımı istədilər, ancaq ikinci dəfə etiraz etməli oldum, çünki bunlardan başqa hava bilmirdim və təkrarlamağa utandım. Bundan sonra mütləq olaraq otağımda özüm üçün qısa konsertlər verməyə başladım.

Bir həftə çalmadım. Bir gün qapım döyüldü. Nigeriyalı müəllim döymüşdü qapımı. Məndən yəne çaldığım instrumenti çalmağımı rica edirdi. Təccüb içində idim. Sən demə, hər axşam özüm üçün çaldığım sazın səsini müəllimlər yığışib dinləyirmiş. Onları otağıma dəvət etdim və bildiyim havaları çalmağa başladım. Dinləyir, saza toxunmağa çalışır, video çəkirdilər. Mənim bütün vücudumu qürur hissləri bürüyürdü. Onlara izah etdim ki, əslində mən həvəskar, özü üçün sazi az-çox çalan birisiyəm. Sazın peşəkarları başqadır. Saz sənəti haqqında geniş danışdım, aşığılarımızın saz ifasını onlara dinlətdim. Heyran qalıb aşığıların adlarını qeyd etdilər ki, sonra özləri dinləyə bilsinlər. O gündən sonra yavaş-yavaş onlarla qaynayıb-qarıxdım. Saz musiqisi bizi yaxınlaşdırdı.

Şicacuanq'dan 2019-cu il yanvarın 8-i saat 21:00-da çıxdım. Evlənmək üçün sadəcə bir aylıq gəlirdim. Geri qayıdacaqdım. Şəhərdən çıxan son qatara minib, ölkədən ölkəmizə çarter olmayan son uçuşla uçağım ağıma gəlməmişdi. Çünki geri qayıtmalı və Böyük Çin səddini ziyarətə getməli idim hələ. Heyhat. O çıxan çıxdım Çindən. Dünyanı ağışuna alıb, sanki sunami kimi insanların üzərindən keçən "Covid-19" Çinin yollarını da bağladı.

Ölkəmə qayıtdım. Toyumu elədim, Türkiyəyə getdim - orada da oğlan toyu oldu.

Hal-hazırda Çinin Hebei Foreign Studies Universitetində onlayn müəllimə işləyirəm. Hələ də Çin ilə əlaqəm var. Bu da çox normaldır. Çin kimi köklü mədəniyyəti olan bir ölkə əlaqələrini də mühafizəkarlıqla qorumağı bacarır.